

Spis treści

Wstęp	11
Rozdział 1. POJĘCIE MODUS OPERANDI	19
1.1. Definicje <i>modus operandi</i>	19
1.2. Cechy <i>modus operandi</i>	22
1.2.1. <i>Modus operandi</i> jako zachowanie charakterystyczne dla danego sprawcy	22
1.2.2. <i>Modus operandi</i> jako zachowanie powtarzalne	25
1.2.3. <i>Modus operandi</i> jako zachowanie dotyczące wszystkich zachowań sprawcy mających związek z przestępstwem	32
1.2.4. <i>Modus operandi</i> wyrażający się w działaniu lub zaniechaniu sprawcy	36
1.2.5. <i>Modus operandi</i> jako zachowanie powtarzające się w różnych przestępstwach popełnianych przez tego samego sprawcę	37
1.2.6. <i>Modus operandi</i> jako zachowanie determinowane czynnikami zewnętrznymi i wewnętrznymi	38
1.3. Determinanty <i>modus operandi</i>	40
1.3.1. Czynniki wewnętrzne	40
1.3.1.1. Osobowość sprawcy	40
1.3.1.2. Motywacja sprawcy	43
1.3.1.3. Wykształcenie i wiedza sprawcy	46
1.3.1.4. Przekonania i zasady sprawcy	47
1.3.1.5. Fizyczne predyspozycje sprawcy	48
1.3.2. Czynniki zewnętrzne	50
1.3.2.1. Zachowanie się pokrzywdzonego	51
1.3.2.2. Konieczność dostosowania się do zachowań innych osób	52
1.3.2.3. Warunki atmosferyczne	53
1.3.2.4. Konieczność dostosowania się do topografii terenu	55

Rozdział 2. PRZYCZYNY I MOTYWY ZABÓJSTW..... 59

2.1. Przyczyny zabójstw	62
2.1.1. Przyczyny socjologiczne	62
2.1.1.1. Rodzina i wychowanie	62
2.1.1.2. Grupy rówieśnicze i wzorce środowiskowe (inne niż rodzina)	66
2.1.1.3. Warunki materialne	68
2.1.1.4. Media	69
2.1.2. Przyczyny biologiczne	75
2.1.2.1. Choroby i inne zaburzenia psychiczne	75
2.1.2.2. Aberracje chromosomalne	78
2.1.2.3. Środki psychoaktywne	79
2.2. Motywy zabójstw a <i>modus operandi</i>	83
2.2.1. Motywy ekonomiczne	86
2.2.1.1. Zabójstwo na zlecenie	86
2.2.1.2. Zabójstwa popełnione w związku z innym przestępstwem	90
2.2.1.3. Zabójstwa krewnych i znajomych popełnione w celu osiągnięcia korzyści majątkowej	99
2.2.2. Motywy związane z emocjami wobec pokrzywdzonego	101
2.2.2.1. Nienawiść, zazdrość, gniew	101
2.2.2.2. Współczucie	110
2.2.3. Motywy związane z pragnieniem zabijania i seksualne	113
2.2.4. Motywy związane z poczuciem władzy, odgrywania roli w grupie	120
2.2.5. Poczucie strachu i zagrożenia	121
2.2.6. Motywy zabójstw w Polsce	123

Rozdział 3. RODZAJE ZABÓJCÓW A MODUS OPERANDI 127

3.1. Podstawowe pojęcia	127
3.2. <i>Modus operandi</i> zabójców pojedynczych w Stanach Zjednoczonych	131
3.2.1. Wybór miejsca działania	132
3.2.2. Wybór ofiary	132
3.2.3. Sposób pozbawienia życia pokrzywdzonego	133
3.2.4. Motywy zabójstw	134

3.3. <i>Modus operandi</i> zabójców w Polsce	135
3.3.1. Wyniki badań – profil polskiego zabójcy	135
3.3.1.1. Przygotowanie do popełnienia przestępstwa	136
3.3.1.2. Wybór pokrzywdzonego	138
3.3.1.3. Wybór miejsca zdarzenia	138
3.3.1.4. Motyw przestępstwa	139
3.3.1.5. Podejmowanie działań przestępnych z inną osobą	141
3.3.1.6. Wykorzystanie narzędzi	142
3.3.1.7. Metody pozbawienia życia pokrzywdzonego lub usiłowania dokonania przestępstwa przeciwko życiu	143
3.3.1.8. Zachowanie się po popełnieniu przestępstwa	144
3.3.1.9. Nietypowość sposobu działania sprawcy	145
3.4. Zabójstwo seryjne a <i>modus operandi</i> sprawcy	147
3.4.1. Typologia zabójców seryjnych	147
3.4.2. Model działania zabójców seryjnych	148
3.4.3. <i>Modus operandi</i> zabójców seryjnych	156
3.4.3.1. Wizjoner	156
3.4.3.2. Misjonarz	157
3.4.3.3. Hedonista – zabójca z pożądania	159
3.4.3.4. Hedonista – zabójca dla emocji	161
3.4.3.5. Hedonista – zabójca dla wygody	163
3.4.3.6. Siłacz	165
3.4.4. <i>Modus operandi</i> zabójczyń seryjnych	166
3.4.5. Profile zachowania zabójców seryjnych	169
3.4.5.1. Zabójca zorganizowany i jego czyn	170
3.4.5.2. Zabójca dezorganizowany i jego czyn	172
3.4.6. Działanie w grupie jako element <i>modus operandi</i>	174
3.5. Zabójstwo masowe a <i>modus operandi</i>	176
3.5.1. Typologia zabójców masowych	176
3.5.2. <i>Modus operandi</i> zabójców masowych	178
3.5.2.1. Uczeń	179
3.5.2.2. Zabójca rodzinny	180
3.5.2.3. Niezadowolony pracownik	181
3.5.2.4. Niezadowolony obywatel	182
3.5.2.5. Zabójca uciekający	183
3.5.2.6. Zabójca ideologiczny	185
3.5.2.7. Zabójca psychotyczny	187
3.6. Zabójstwa pojedyncze i wielokrotne a <i>modus operandi</i>	188

Rozdział 4. USTALANIE MODUS OPERANDI SPRAWCY	191
4.1. Zasady taktyczne ustalania <i>modus operandi</i>	191
4.1.1. Zasada szybkości	192
4.1.2. Zasada wielości źródeł	193
4.1.3. Zasada kompleksowości	194
4.1.4. Zasada stałego weryfikowania wiedzy	195
4.1.5. Zasada logicznego myślenia	196
4.1.6. Zasada zgodnego z prawem i etycznego działania	197
4.1.7. Zasada szczegółowego dokumentowania	198
4.2. Klasyfikacja dowodów a zasady ustalania <i>modus operandi</i>	198
4.3. Proces ustalania <i>modus operandi</i>	200
4.4. Źródła informacji o <i>modus operandi</i>	201
4.4.1. Przesłuchanie oskarżonego	202
4.4.1.1. Oskarżony jako źródło informacji o <i>modus operandi</i>	202
4.4.1.2. Odmowa udzielenia informacji o <i>modus operandi</i> i udzielanie informacji fałszywie negatywnych	203
4.4.1.3. Udzielanie informacji fałszywie pozytywnych	207
4.4.1.4. Podstępne uzyskanie opisu <i>modus operandi</i> w trakcie przesłuchania	208
4.4.1.5. Odwołanie przyznania się do popełnienia zabójstwa a opis sposobu działania sprawcy	211
4.4.1.6. Alibi a <i>modus operandi</i> sprawcy zabójstwa	216
4.4.2. Przesłuchanie świadka	219
4.4.3. Rekonstrukcja przebiegu zdarzenia	224
4.4.4. Oględziny miejsca	229
4.4.5. Oględziny zwłok	236
4.4.6. Opinia medyczno-sądowa i inne opinie biegłych	239
4.5. Ustalanie <i>modus operandi</i> w praktyce	244
4.5.1. Badania dotyczące postępowań sądowych	245
4.5.2. Badania dotyczące postępowań przygotowawczych	250
4.5.2.1. Śledztwa w sprawach wszczętych z art. 148 § 1 k.k., 149 k.k., 156 § 3 k.k. i 158 § 3 k.k.	250
4.5.2.2. Postępowania w sprawach wszczętych z art. 151 k.k. i 155 k.k.	254
4.6. Informacje istotne dla rekonstrukcji <i>modus operandi</i>	257

Rozdział 5. WYKORZYSTANIE MODUS OPERANDI W PROCESIE WYKRYWANIA I DOWODZENIA ZABÓJSTW	261
5.1. Wersje kryminalistyczne	262
5.1.1. Pojęcie wersji kryminalistycznej	262
5.1.2. <i>Modus operandi</i> a wersje kryminalistyczne – wzajemne relacje	263
5.2. Profilowanie psychologiczne	274
5.2.1. Definicja profilowania psychologicznego	275
5.2.2. Materiał badawczy wykorzystywany jako podstawa tworzenia profilu	277
5.2.3. Ryzyko związane z <i>modus operandi</i>	280
5.2.4. Rekonstrukcja zdarzenia	281
5.2.5. Personalizacja i depersonalizacja	284
5.2.6. „Souvenir” i „trofeum”	285
5.2.7. Inne zachowania sprawcy	286
5.2.8. Wykorzystanie wiedzy o <i>modus operandi</i> w tworzeniu profilu	289
5.3. Poszlaka i dowód poszlakowy a <i>modus operandi</i>	291
5.3.1. Pojęcie poszlaki i dowodu poszlakowego	291
5.3.2. Poszlaka i dowód poszlakowy a <i>modus operandi</i> – wzajemne relacje pojęć	293
5.3.3. Dowody bezpośrednie w sprawach o zabójstwo	294
5.3.4. Zasady budowy dowodu poszlakowego	296
5.3.5. <i>Modus operandi</i> jako element dowodu poszlakowego	302
5.4. Wykorzystanie dowodu poszlakowego w sprawach dotyczących przestępstw przeciwko życiu – analiza materiału badawczego	308

Rozdział 6. MODUS OPERANDI A OCENA PRAWNA CZYNU

6.1. Zamiar sprawcy	318
6.1.1. Istota zamiaru	318
6.1.2. Ustalanie zamiaru sprawcy na podstawie <i>modus operandi</i>	321

6.2. Związek przyczynowo-skutkowy a <i>modus operandi</i>	331
6.3. Kwalifikacja prawna przestępstw przeciwko życiu a <i>modus operandi</i>	335
6.3.1. Typ podstawowy zabójstwa	336
6.3.2. Zabójstwo kwalifikowane	340
6.3.2.1. Kontrowersje wokół utraty mocy obowiązującej § 2 i § 3 art. 148 k.k.	340
6.3.2.2. Zabójstwo ze szczególnym okrucieństwem	343
6.3.2.3. Zabójstwo w związku z wzięciem zakładnika, zgwałceniem albo rozbojem	347
6.3.2.4. Zabójstwo w wyniku motywacji zasługującej na szczególne potępienie	349
6.3.2.5. Zabójstwo z użyciem broni palnej lub materiałów wybuchowych	352
6.3.2.6. Zabójstwo jednym czynem więcej niż jednej osoby	354
6.3.2.7. Zabójstwo dokonane przez sprawcę, który był już wcześniej prawomocnie skazany za zabójstwo	356
6.3.3. Zabójstwo pod wpływem silnego wzburzenia usprawiedliwionego okolicznościami	357
6.3.4. Zabójstwo dziecka przez matkę w okresie porodu pod wpływem jego przebiegu	364
6.3.5. Zabójstwo człowieka na jego żądanie i pod wpływem współczucia dla niego	367
6.3.6. Namowa i pomoc do samobójstwa	369
6.3.7. Nieumyślne spowodowanie śmierci	372
6.3.8. Przestępstwa umyślne z nieumyślnym skutkiem. Art. 156 § 3 k.k. i art. 158 § 3 k.k.	375
6.3.8.1. Spowodowanie ciężkiego uszczerbku na zdrowiu ze skutkiem śmiertelnym	376
6.3.8.2. Pobicie bądź bójka ze skutkiem śmiertelnym	380
Zakończenie	385
Wykaz wykresów i schematów	389
Bibliografia	391

Monika Całkiewicz ukończyła studia doktoranckie na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego. Jej rozprawa doktorska została uznana w konkursie Polskiego Towarzystwa Kryminalistycznego im. prof. Tadeusza Hanuska za najlepszą pracę 2004 roku z dziedziny kryminalistyki. Od 2004 roku jest prokuratorem, a od 2006 roku – adiunktem w Katedrze Prawa Karnego Akademii Leona Koźmińskiego. Prowadzi wykłady z zakresu kryminalistyki, medycyny sądowej, psychiatrii i psychologii sądowej oraz postępowania karnego dla aplikantów prokuratorskich i adwokatów. Jest autorką monografii *Kryminalistyczne badania patologiczne* i *go pisma ręcznego* (2009).



Rzeczne opracowanie problematyki *modus operandi* sprawców zabójstw wymaga znajomości nie tylko teorii, ale i praktyki prowadzenia pracy krywczej, a także – co szczególnie ważne – zachowania odpowiedniego dyktansu do zagrążeń, tj. posiadania odpowiedniego doświadczenia życiowego. Nie ulęga wątpliwości, że Autorka wybierając sobie tak ambitny temat poddała zadaniu, właśnie ze względu na to, iż odznacza się głęboką wiedzą i znajomością praktyki.

Książka została napisana na podstawie pogłębionej analizy źródeł zarówno polskich, jak i zagranicznych, a także z uwzględnieniem stanowisk krajowego orzecznictwa. Ma niewątpliwie charakter interdyscyplinarny, zawiera rozważania z zakresu prawa karnego materialnego, procesowego, kryminologii, a także wszystkie kryminalistyki. Stanowi więc bardzo wartościowe studium naukowe, poparte rzetelnymi badaniami empirycznymi ilustrującymi praktyczną stronę zjawisk omawianych w literaturze. Jestem przekonany, że praca będzie stanowić cenne uzupełnienie dotychczasowego dorobku polskiej kryminalistyki.

Z recenzji dr. hab. Piotra Girdwojnia, prof. UW